
Magyarországi nagyvárosok versenyképessége vállalataik teljesítménye alapján

Economic competitiveness of large cities based on their companies' performance in Hungary

Absztrakt

A versenyképesség vizsgálata a regionális tudomány, valamint a menedzsment és a vállalati pénzügyek területén régóta kutatott témakör. A városok adottságai egyértelműen meghatározzák azt a gazdasági miliőt, amely a településen található és a vállalkozások tevékenysége, jelenléte is hat a város társadalmi, gazdasági és infrastrukturális helyzetére. A városok és a vállalatok versenyképességének közös metszetéről azonban eddig kevés tanulmány született. Még kevesen vizsgálták, hogy a vállalatok teljesítményében, pénzügyi helyzetében milyen területi sajátosságok figyelhetők meg. Jelen tanulmány egy nagyobb kutatás kis szelete, amely arra keresi a választ, hogy milyen összefüggések fedezhetők fel a városi és vállalati versenyképesség között. A tanulmányban bemutatott kutatás a számos összefüggés közül egy területre fókuszál, elsősorban gazdasági megközelítésben vizsgálja, milyen kapcsolat van a vállalatok teljesítménye és területi elhelyezkedése között a városok versenyképessége szempontjából. A tanulmány első része a vállalati és városi versenyképesség szakirodalmi áttekintését mutatja be, a második részben pedig az empirikus vizsgálat eredményei kerülnek ismertetésre.

Kulcsszavak: városi versenyképesség, vállalati versenyképesség, vállalatok teljesítménye

Abstract

Competitiveness has long been explored for regional science, management and corporate finances. The characteristics of cities clearly define the economic milieu that is located in the settlement and the activity and presence of companies also affect the social, economic and infrastructural situation of the cities. However, few studies have been conducted so far on the common section of cities' and companies' competitiveness. Few researches have investigated what territorial features are observed in the company's performance and financial situation. This paper shows a small part of a major research which seeks to find out what relationships can be traced between urban and corporate competitiveness. The research presented in this paper focuses on one area of many contexts, primarily in an economic approach, the relationship between the performance of companies and their location in terms of urban competitiveness. The first part of the study shows a literature review of corporate and urban competitiveness, the second part provides the results of the empirical study.

Keywords: urban competitiveness, competitiveness of companies, performance of companies

BEVEZETÉS

Jelen tanulmány interdiszciplináris megközelítésű, hiszen egyrészt a területi versenyképesség témaköréből indul ki, a városok gazdasági versenyképességét vizsgálja, másrészt a vállalatok versenyképességére, teljesítményére is fókuszál. Elsőként röviden áttekintjük a területi és vállalati versenyképesség elméletét, amely egy régóta kutatott, ezáltal széles szakirodalmi háttérrel rendelkező témakör, ezért tanulmányunknak nem célja a teljes körű bemutatás, hiszen azokat más kutatásokból alaposan megismerhetjük (pl.: Lengyel, 2010; Rechnitzer et al., 2014). Az eddig kevésbé vizsgált, a két terület metszetén található kutatásokat egy külön alfejezetben részletezzük. A hazai szakirodalomban a területi szempontokat is tartalmazó vállalati versenyképességi kutatások kevésbé elterjedtek, ezért itt főként nemzetközi szakirodalomra támaszkodhattunk.

A vállalatok területi elhelyezkedése alatt szűkebb értelemben a székhely földrajzi helyzetét értjük. A vállalkozások életében nemcsak a telephely (egy vagy több), hanem a piac elhelyezkedése, a tevékenységgel lefedett régió is fontos tényező, azonban a kutatásban alkalmazott adatbázis korlátai (a vállalatok működési és pénzügyi adatai székhely szerint állnak rendelkezésre) a székhely szerinti elemzést teszik lehetővé. A kutatásban azt vizsgáljuk, van-e különbség az egyes nagyvárosokban székhellyel rendelkező vállalatok pénzügyi teljesítményében.

A tanulmány empirikus kutatása a magyar nagyvárosok gazdasági versenyképességére, ezen belül is a vállalatok pénzügyi teljesítményének bemutatására fókuszál. Hangsúlyozzuk, hogy az itt bemutatott elemzés egy nagyobb volumenű kutatás egy kis szelete (Poreisz, 2018), ezért nem jelennek meg a városok versenyképességének mérésére hagyományosan alkalmazott komplex mutatószámrendszerek, területi statisztikai adatok, mert azok az átfogó kutatásban szerepelnek. A városok versenyképességét a szakirodalom általában gazdasági, társadalmi, oktatási, környezeti, infrastrukturális és kulturális dimenziókban vizsgálja. A teljeskörűbb kutatásunk mindegyik dimenziót figyelembe veszi, melyből most egy kiemelten fontos területet, a gazdaságit helyezük fókuszba. A tanulmányban nyolc magyar nagyváros legjelentősebb vállalatainak teljesítményét elemezzük. Az 50 főnél több alkalmazottat foglalkoztató vállalkozások éves beszámolóit (mérleg, eredménykimutatás) használtuk fel a 2010 és 2013-as időszakra vonatkozóan (az adatbázis forrása az Opten Kft.). Továbbá a városonkénti TOP 500 (árbevétel szerint) vállalkozás, azaz összesen négyezer cég működési adatait felhasználva vizsgáltuk a vállalati teljesítmény és területi elhelyezkedés közti kapcsolatot.

1. A TERÜLETI ÉS A VÁLLALATI VERSENYKÉPESSÉG ÖSSZEFÜGGÉSEI

Jelen fejezetben röviden áttekintjük a területi és vállalati versenyképességgel foglalkozó szakirodalmat, majd a két terület metszetén található kutatásokat szintetizáljuk.

A verseny és a versenyképesség a közgazdaságtan minden területén gyakran használt fogalmak. A szakirodalom több szinten definiálja a versenyt, ez alapján megkülönböztethetünk területi és gazdasági szereplők közti rivalizálást is. A területi versenyt általában országos vagy regionális (akár városi) szinteken értelmezhetjük, míg létezik iparági szintű, valamint a vállalatok szintjén lévő verseny is (Buckley et al., 1988; Depperu-Cerrato, 2005). A területi szempontok visszatérése a közgazdasági főáramba Krugmannak (1991) köszönhető, azonban szerinte nem területegységek, hanem vállalatok versenyeznek egymással. Az iparági verseny vizsgálatának előtérbe kerülése pedig Porter (1990) munkásságához köthető.

Véleményünk szerint a *versenyképesség* eltérő szinteken értelmezhető, egyrészt területi egységek, másrészt iparág és vállalatok szempontjából. Általánosságban versenyképesség alatt valamely gazdasági szereplő (vagy terület-egység) képességeit, adottságait érthetjük, amely a hasonló kategóriában található más szereplőkhöz (vagy területegységekhez) viszonyított helyzetét jelenti meghatározott szempontrendszer szerint.

A *vállalatok versenyképességének mérése* többféle megközelítésben lehetséges az áttekintett szakirodalom nyomán (Poreisz, 2018):

- menedzsment szempontú,
- pénzügyi szempontú,
- export megközelítés,
- iparági / országos szintű.

A *menedzsment szempontú megközelítés* komplex és számos tényezőt vizsgál, gyakoriak a kérdőíves megkérdezések és kvantitatív adatok, és a vállalat stratégiájára fókuszálnak (Porter, 1990; Chikán-Czakó, 2005; Chikán, 2006; Némethné Gál, 2009; Szerb et al., 2014; Rao et al., 2009). A *pénzügyi szempontú megközelítés* a vállalati pénzügyek területe, itt olyan pénzügyi adatokat elemeznek, mint pl. az árbevétel, eredmény, mérleg- és eredménykimutatás adatok, piaci érték. A pénzügyi elemzések középpontjában a jövedelmezőség és termelékenység vizsgálata, illetve a részvénytársaságok esetén azok piaci értékelése áll (Ballantine et al., 1988; Chowdhury-Chowdhury, 2010; Grabowska, 2014; Jasiniak-Pastusiak, 2014; Katits-Szalka, 2014). Az *export-import megközelítés* a jövedelmezőséget és termelékenységet gyakran a külkereskedelmi tevékenységgel határozza meg, hiszen bizonyított, hogy a külföldi piacra lépő vállalatok tevékenysége nagyobb valószínűséggel jövedelmezőbb, mint a csak hazai piacon tevékenykedőké. A globalizáció a vállalatok termelékenységére az alábbi tényezőkön keresztül fejti ki hatását, amely növeli a versenyképességet: külföldi

működőtőke befektetések, az export tevékenység erősödése, határon átnyúló multinacionális vállalati hálózatok (Tucci, 2005; Hayakawa et al., 2012). Az *iparági/országos szintű elemzések* pedig egy kiválasztott iparág sajátosságait tárják fel jövedelmezőségi és versenyképességi szempontokból valamely országra vonatkoztatva (Banker et al., 1993; Talaja, 2012; Czapiewski, 2013).

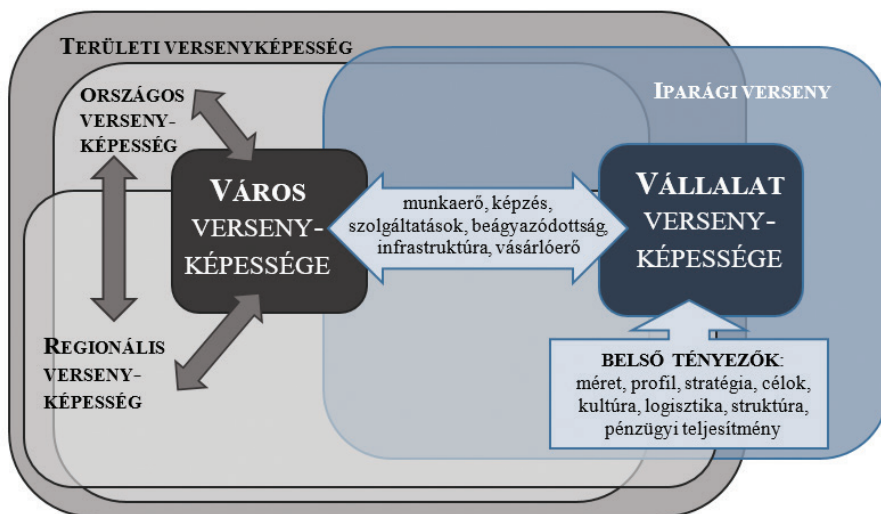
A tanulmányban *vállalati versenyképesség* alatt a vállalatok mindazon külső és belső tényezőit értjük, melyek meghatározzák annak működését és sikerességét. Fő elemei a belső környezetből a vállalati stratégia, kultúra, erőforrások, termékek, pénzügyi helyzet stb., a külső környezetből pedig az iparág, régió és piaci szereplők, intézmények.

A területi versenyképesség vizsgálata a regionális gazdaságtan szakterülete. Akár régiók (Lengyel, 2010), kistérségek (Bajmócy-Szakálné Kanó, 2009) vagy városok (Szirmai, 2009; Enyedi, 2012; Rechnitzer et al., 2014) szintjén vizsgálódnak, a kutatásokban közös, hogy többféle dimenziót alkalmaznak, jellemzően gazdasági, társadalmi, intézményi, infrastrukturális, kulturális, innovációs és kapcsolati tényezőket vizsgálnak összetett indexekkel. A városi versenyképességi kutatásokat az alkalmazott dimenziók alapján csoportosíthatjuk. A városi versenyképesség mérésére számos indikátort alkalmaznak a kutatók, melyek gazdasági és társadalmi megkülönböztetéseken alapulnak (Szirmai, 2009). Gyakori még a környezeti tényezők különválasztása is (So-Shen, 2004), továbbá előfordul az egy-egy speciális területre való fókuszálás, például az innovációs képesség számbavételének vizsgálata (Grosz-Rechnitzer, 2005). Csomós (2011) szerint a nagyvárosok rangsorolása sokszor meglehetősen szubjektív szempontok alapján történik, ami véleményünk szerint is az adatok elérhetősége, valamint a vizsgálat fókuszába helyezett dimenzió függvénye. A tanulmányban *városi versenyképesség* alatt az alábbiakat értjük: a településhierarchia adott szintjén lévő városok adottságai, jellemzői gazdasági, környezeti, infrastrukturális, társadalmi és kulturális szempontból, valamint a városok gazdasági szereplői közti interakciók összessége alapján megállapított rangsorban elért pozíció és annak javítására felhasználható potenciálok megléte.

A területi kutatásokban az egyedi, vállalati szintű adatok nem jelennek meg, a célzottan gazdasági, pénzügyi információk jellemzően aggregált adóbevallási adatokból, például társasági adó, személyi jövedelemadó (Tóth B. I., 2013; Jóna, 2017) vagy területi adatokból származnak, például regionális GDP vagy vállalatok száma (Szirmai, 2009; Rechnitzer et al., 2014). A nemzetközi városkutatásokban is jellemzően a gazdaság, a környezet és a társadalom dimenzióiból és a hozzájuk rendelt aggregált adatokat tartalmazó indikátorokból vezetik le a városi versenyképességet (Jensen-Butler, 1997; Shen, 2004; So-Shen, 2004). A vállalati kutatások elvértve tartalmaznak területi információkat, jellemzően az export megközelítés, nemzetközi versenyképesség vizsgálata esetén a vállalat székhelyét vagy országát veszik figyelembe. Hazánkban a területi - vállalati kutatások metszete szinte nem vizsgált terület, elvértve találkozhatunk ilyen jellegű kutatásokkal (Tóth B. I., 2013; Csete-Szabó, 2014; Tóth T., 2016), ezért is minősül hiánypótlónak jelen tanulmány.

A városi és a vállalati versenyképesség közti összefüggéseket egy modellben szemléltetjük (1. ábra). Az ábra célja annak a bemutatása, hogy a városi és vállalati versenyképesség kapcsolata kétoldalú, valamint számos regionális és iparági hatás befolyással van rá. A vállalatok versenyképessége szoros összefüggésben áll a telephelyül szolgáló régió, illetve város versenyképességével. A város versenyképességének növelése pedig értékteremtésre, foglalkoztatás- és jövedelemnövekedésre irányul. A munkaerő, a tőke, az információ koncentrálódik a városokban, melyek a cégek erőforrásainak tekinthetők. A vállalatok a foglalkoztatáson és működésen keresztül egy város gazdaságát erősítik, mivel egy vállalkozás szolgáltatásokat kínálhat, valamint versenyképes bér fizetésével növeli a vásárlóerőt a városban, amely által élénkül a gazdaság. Tehát a vállalatok sikeres működése, jó pénzügy helyzete kedvező hatással van telephelyének gazdaságára és versenyképességére. A vállalatok versenyképességére a belső tényezőkön túl az iparági sajátosságok is hatnak, mint a Porter-féle gyémánt modellből (1990) is ismert beszállítók és vevők alkuereje, helyettesítő termékek gyártóinak, valamint új belépőknek a fenyegetése és a versenytársak közti rivalizálás. Mindez egy térben zajlik, így ismételten alátámaszthatjuk az állítást, hogy egy ország, régió vagy város versenyképessége hat a vállalat működésére és viszont, tehát a cég teljesítménye hatással van régiójára, városára (Poreisz, 2018).

1. ábra: A városi és a vállalati versenyképesség összefüggései
 Figure 1 Connection between territorial and corporate competitiveness

Forrás: Saját szerkesztés

2. A TERÜLETI SZEMPONTÚ VÁLLALATI VERSENYKÉPESSÉGI KUTATÁSOK

A vállalatok versenyképessége és a területi versenyképesség közötti összefüggéseket feltáró kutatásokat számos megközelítésből vizsgálhatjuk. Egy lehetséges csoportosítási ismerv a kiindulási alap, a vizsgálat tárgya szerinti felosztás (irányultság). Ezen kutatások kiindulhatnak a vállalatokból vagy egy adott területegységből is (1. táblázat).

1. táblázat: A vállalati versenyképesség területi aspektusai – kutatások csoportosíthatósága
Table 1 Spatial aspects of companies' competitiveness – classification of researches

	Kiindulási alap: vállalatok	Kiindulási alap: területegység
Célok	A területi elhelyezkedés vizsgálata, pl. headquarterek	Adott térség jellemzőinek leírása; területegységek összehasonlítása
Vállalatok	Méret szerint: globális, multinacionális, nagy, közepes, kisvállalatok	Méret szerint: globális, multinacionális, nagy, közepes, kisvállalatok
	Iparág szerinti megkülönböztetés	Iparág szerinti megkülönböztetés
Területi szintek	Földrész, ország-csoportok, ország, régió	Nemzetközi, országos, regionális, városi
Telephely	Város, városrégió	
Adatok	Vállalati szintű adatok Területi adatok	Aggregált adatok

Forrás: Saját szerkesztés

Az első fő csoport (kiindulási alapja a vállalatok) a vállalatok területi elhelyezkedését vizsgálja. Ezek célja felmérni, hogy bizonyos vállalatok (például a legnagyobb árbevételű, multinacionális vállalatok) milyen térbeli eloszlást mutatnak, ezáltal következtetnek a területegységek sajátosságaira. Ezen belül megkülönböztethetők vállalati méret szerinti (nagyvállalat, középvállalat, kisvállalat) és szektorális vizsgálatok is. Gyakori, hogy a nagyvállalatok központjainak (headquarterjeinek) térbeli megoszlását kutatják (Semple, 1973; Bosman–Smith, 1993; Klier, 2006; Tonts–Taylor, 2010). A vizsgálatok általában egy-egy országra vagy nagyobb területegységre, például Európára (Rozenblat–Pumain, 1993) terjednek ki, a telephelyeknél pedig figyelembe vehetnek régiókat (Csete–Szabó, 2014), városrégiókat (Evans, 1973) vagy városokat is.

Az irányultság szerinti kutatások másik fő csoportja a területegységből indul ki, az adott térség vállalatait vizsgálja szektorálisan vagy méretkategória szerint. A területegység vagy területegységek összehasonlítása (például a poszt-szocialista országok vállalataira irányuló összehasonlító vizsgálat – Carlin et. al., 2001) is több szinten történhet: nemzetközi, országos, illetve regionális vagy városi szinten. Itt általában nem a vállalatok, hanem a területegység az adott és annak jellemzőit kívánják leírni a vállalatok teljesítménye és iparági jellemzők alapján.

Ide tartoznak továbbá azon vizsgálatok is, melyek egy-egy ország vagy régió vállalatainak jellemzőit írják le aggregált adatok felhasználásával.

A 2. számú összehasonlító táblázat további területi-vállalati kutatásokat összegez és hasonlít össze téma és felhasznált mutatók szerint. A kutatás témája tekintetében megkülönböztethető:

- az elhelyezkedés hatásának vizsgálata,
- az iparági koncentráció, termelékenység és versenyképesség mérése.

2. táblázat: A területi-vállalati kutatások

Table 2 Spatial and company researches

	Kutatás témája	Felhasznált mutatók
Elhelyezkedés hatásának vizsgálata	Kipnis (1984): A vállalat mérete és a városi növekedés.	Vállalat mérete, alkalmazottak száma, output.
	Taylor (1993): A japán vállalatok egyesült királysági telephelyeinek földrajzi megoszlását befolyásoló tényezők 1984 és 1991 között.	Vállalati szintű adatok: telephely, bérköltség, alapítás éve, iparág, cégforma. Regionális adatok: munkaerő elérhetősége, iparági összetétel, infrastruktúra, közlekedés.
	Bagchi-sen - Macpherson (1999): A KKV-k versenyképességi tényezői az Amerikai Egyesült Államok és Kanada határ régiójában.	Vállalati pénzügyi adatok: növekedés, árbevétel, export. Stratégiai információk: üzleti stratégia, célok, versenyképességi kihívások. Innovációs teljesítmény (új termékek), kiszervezés, K+F, vállalat székhelye.
	Carlin és szerzőtársai (2001): 25 rendszer-váltó országban vizsgálták meg a vállalatok termelékenységnek alakulását 1999-ben kérdőíves vizsgálat alapján, 2 245 vállalat válaszait elemezték.	Vállalati szintű működési adatok: méret, foglalkoztatottak száma, iparág, ország, cégforma, tulajdonos. Teljesítményt mérő mutatók: árbevétel, árbevétel növekedése, egy alkalmazottra jutó árbevétel. Kérdőíves információk: új telephely nyitása, szállítók, vevők vagy bank váltása, szervezeti változások, vállalkozói környezet jellemzői és problémái (bűnözés, korrupció, politikai stabilitás, adószabályozás, infrastruktúra, stb.)
	Mion - Naticchioni (2013): A vállalatok térbeli megoszlásának a munkaerő képzettségének, illetve a béreknek az összefüggései Olaszországban.	Foglalkoztatottsági adatok pl: kor, nem, foglalkozás, lakóhely, munkahely, bér, ledolgozott órák száma. Vállalati adatok: telephely, foglalkoztatottak száma, iparág, alapítás éve. Területi változók: foglalkoztatás sűrűsége, piaci potenciál, iparági specializáció.

Iparági koncentráció, termelékenység és versenyképesség	Costa-Campi – Viladecans-Marsal (1999): A spanyol ipari vállalatok versenyképessége az elhelyezkedésük figyelembe vételével (ipari körzetben található-k-e)	Területi adatok és iparági adatok: 1. az iparági specializáció indexe a területen, 2. urbanizációs előnyök (népesség, iparági jellemzők, a környezet versenyképessége), 3. a vállalat méretgazdaságossága (méret, munkaerő-tőke aránya), 4. nemzetközi piacokhoz való hozzáférés (határtól való távolság, nemzetközi kikötő).
	Hernandez-Sancho és szerzőtársai (2012): A vállalati termelékenység területi összefüggései a spanyol kerámiagyártás iparágban 1996 és 2007 között.	Vállalati pénzügyi indikátorok: egy alkalmazottra jutó működési kiadások/tárgyi eszközök/bérlésköltség/üzemi eredmény.
	Taegeun és szerzőtársai (2012): Ázsiai metropolisz térségek vállalatainak termelékenysége (Seoul, Beijing, Shanghai, Tokio, Osaka) 1992 és 2007 között.	TFP (Total Factor Productivity) iparáganként – munkaerő, technológia és piac mérete.
	Drucker (2011): Iparági koncentráció az Egyesült Államokban.	Vállalati szintű adatok: telephely, iparág, vállalat mérete (nagyvállalatok kerültek csak a mintába), foglalkoztatottság. Területi adatok régiókra.
	Drucker – Feser (2012): A régió iparági struktúrája és a vállalatok teljesítménye 3 iparág példáján keresztül.	Vállalati szintű adatok: telephely, iparág, vállalat mérete, foglalkoztatottság. Területi adatok régiókra pl. jövedelem, munkanélküliség, népsűrűség.

Forrás: Saját szerkesztés

Az alkalmazott módszerek két fő csoportra oszthatók: leíró statisztikák és viszonyszámok (főként az elhelyezkedés hatásának vizsgálatokor), valamint többváltozós statisztikai elemzési módszerek, mint faktoranalízis vagy regressziós modell. A kutatásokban (2. táblázat) leggyakrabban felhasznált mutatók pedig a következők (Poreisz, 2018):

- vállalati működési adatok: telephely, vállalat mérete, foglalkoztatottak száma, iparág;
- vállalati pénzügyi adatok: árbevétel, bérlésköltség, export árbevétel, tárgyi eszközök/bérlésköltség/üzemi eredmény, bérlésköltség;
- vállalati stratégiai adatok: innováció, nemzetközi kapcsolatok, piaci stratégia, K+F, export;
- regionális szintű adatok: K+F, GDP, foglalkoztatottság, munkanélküliség, népsűrűség, iparági koncentráció.

A regionális jellemzők, mint pl. a vállalat elhelyezkedése a produktivitást csak részben magyarázzák. Elengedhetetlen figyelembe venni a vállalatok jellemzőit, belső rendszereit, egyéni teljesítményét is. A 2. táblázatban bemutatott kutatások bizonyították, hogy regionális és városi szinten is kimutathatók különbségek a vállalatok jövedelmezőségében. A városok, mint térségi sűrűsödési pontok előnyöket kínálnak azzal, hogy egy helyen koncentrálódik a munka, a tőke, a szolgáltatások és az információ. A vizsgált kutatások rávilágítottak továbbá, hogy a regionális (városi) jellemzők és a vállalatok

pénzügyi-számviteli mutatókkal mért jövedelmezősége még kevésbé vizsgált terület, a komplex versenyképességi mutatókban is csak elvétve vagy alacsony számban találkozhatunk pénzügyi indikátorokkal. Egy földrajzi terület gazdasági jellemzőinek, versenyképességének leírásához elengedhetetlen az ott található vállalatok elemzése, hiszen azok a régió gazdaságának mozgatórugói.

3. A VÁLLALATOK PÉNZÜGYI HELYZETE ÉS TERÜLETI ELHELYEZKEDÉSE KÖZÖTTI KAPCSOLAT

3.1. MÓDSZERTAN ÉS ADATBÁZIS

A tanulmányban arra a kérdésre keressük a választ, hogy egy város gazdasági versenyképességét hogyan határozza meg a jelen lévő vállalatok teljesítménye. A vizsgálatot *nyolc magyar nagyváros* (Debrecen, Szeged, Miskolc, Pécs, Győr, Nyíregyháza, Kecskemét és Székesfehérvár) esetén folytattuk le. Budapest nem került a vizsgált települések közé, mert eltérő hierarchia-szinten helyezkedik el. A főváros után a következő lépcsőfok a százezer fős lakosságszámot meghaladó települési kategória. A szakirodalomban Debrecen, Szeged és Pécs, mint klasszikus felsőoktatási központokkal rendelkező nagyvárosok, regionális centrumokként jelennek meg. Őket követi Miskolc és Győr, hiányos funkciójú településként, majd további, kisebb regionális centrumként Nyíregyháza, Kecskemét és Székesfehérvár (Beluszky, 1999; Csapó, 2002; Egedy, 2012). A kutatásban nem ezt a besorolást alkalmazzuk, hanem egy modernebb szemléletet (Szilágyi-Gerse, 2015), amely nem intézményi ellátottságuk alapján (sokszor centralizációs - decentralizációs folyamatok miatt regionális szintű intézmények véletlenszerűen adott központba kerülése miatt) rangsorol, hanem lakosságszám és gazdasági erő alapján. A kutatásban egységesen nagyvárosként kezeljük a vizsgált nyolc települést.

Az empirikus elemzést két adatbázis segítségével végeztük el:

1. Az ötven főnél nagyobb foglalkoztatók mérleg-és eredménykimutatás adatai 2010 és 2013 között (forrás: Opten Kft.)
2. Városonkénti legnagyobb ötszáz cég (árbevétel szerint) működési és egyes pénzügyi adatai (n=4000) 2010-2014 között (forrás: saját gyűjtés a Bisnode Kft. oldaláról)

A vállalati szintű adatok lehetőséget adtak arra, hogy ne egy változóként kezeljük az összes vállalkozást (amely akár több tízezer vállalat összevont adatát tartalmazza), hanem egyedileg is értékeljük azokat. Ennek értelmében el tudtuk különíteni a legnagyobb vállalatokat, valamint ki tudtuk szűrni a kiugró és hibás értékeket. Továbbá egyes elemzéseknél (például variancia analízis) a vállalatok teljesítményét szintén egyedi adatokként tudtuk kezelni.

A kutatásban felhasznált *első adatbázis* forrása az Opten Kft. A vizsgált nyolc nagyváros ötven főnél többet foglalkoztató vállalatainak 2010 és 2013 közötti üzleti évekre vonatkozó éves beszámoló adatai álltak rendelkezésre (mérleg, eredménykimutatás, működési adatok, létszám, telephelyek száma). A vállalati adatok székhely szerint kerültek megjelenítésre. Egy vállalat több telephelyen is működhet, ám cégbírósági bejegyzés szerinti székhelye csak egy van. Számos jelentős foglalkoztató nem került be az adatbázisba, köszönhetően annak, hogy nem az adott városban van bejegyezve székhely szerint, ahol a tényleges gyártó/termelő/szolgáltató tevékenységét végzi és jelentősen hat a gazdaságra (pl.: a győri helyi buszközlekedést nyújtó vállalat regionális vállalat, nem győri székhellyel, mégis közel 600 főt foglalkoztat a győri telephelyen). A ténylegesen felhasznált adatokat végül csak az adott évben a nyolc városban székhellyel rendelkező vállalatoknál vettük figyelembe, a telephely-változtatást nem kezeltük. Az idősorok tekintetében úgy döntöttünk, hogy dinamikus változó listát használunk és létszám alapján az ötven főt meghaladó vállalatokat vizsgáljuk, de csak akkor, ha adott évben elérte a létszámot. A vállalkozások neve és iparági besorolása nem volt ismert.

3. táblázat: Az 50 főnél több főt foglalkoztató vállalatok száma a mintában
2010 és 2013 között

Table 3 Number of companies over 50 employees in database between 2010 and 2013

	2010	2011	2012	2013
Debrecen	131	134	136	136
Szeged	89	98	92	85
Miskolc	73	78	86	76
Pécs	80	70	68	64
Győr	106	121	123	117
Nyíregyháza	71	72	73	70
Kecskemét	75	75	79	78
Székesfehérvár	77	82	85	86

Forrás: saját szerkesztés, adatok: Opten Kft.

A vállalati pénzügyi adatokból számított mutatók esetén a városonkénti 50 főnél többet foglalkoztató vállalkozások 2013-as átlagos értékeit mutatjuk be jelen tanulmányban. Kiemeljük a legnagyobb vállalatokat (TOP 5 vállalkozást^[1] foglalkoztatás alapján) és a többi vállalkozás átlagos értékeit. A vállalkozások

[1] Drucker (2011), valamint Drucker–Feser (2012) az iparági koncentráció és a versenyképesség kapcsolatát vizsgálta a legnagyobb 5 vállalat kiemelésével

pénzügyi helyzetét és a városok gazdasági sajátosságait az alábbi mutatókkal vizsgáltuk részletesen a tanulmányban az első adatbázis alapján:

- a foglalkoztatás,
- az árbevétel, valamint az export árbevétel aránya,
- a vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetet egyes mutatói: mérlegfőösszeg, tőkeellátottság, likviditás, eladósodottság,
- iparűzési adó bevételek városonként.

A vállalati pénzügyi mutatók az alábbi csoportosítás alapján különíthetők el egymástól (Maczó, 2007; Bíró et al., 2012; Sztanó et al., 2012; Béhm et al.; 2016):

- vagyoni helyzet elemzése: mérleg vertikális és horizontális mutatószámai,
- pénzügyi helyzet elemzése: likviditási mutatók, eladósodottság mutatói,
- jövedelmezőségi mutatók: ROS, ROA, ROE,
- hatékonysági mutatók.

A vagyoni helyzet elemzése a mérleg adataiból indul ki, amely a vállalkozás vagyonát mutatja egy időpillanatban kettős vetületben, mutatva a vagyon összetételét és annak eredetét. Következtethetünk belőle az eszközök összetételére, a saját források arányára és a vállalkozás kötelezettségeire is. Amikor a vagyoni helyzet elemzésére kerül sor, az egyes eszközök és források struktúráját vizsgáljuk, annak arányait és változásait vesszük sorra. A mérleget vertikális (csak eszköz vagy forrásoldal elemzése), illetve horizontális struktúramutatók segítségével elemezhetjük. A vállalkozás pénzügyi helyzetének elemzésére statikus és dinamikus mutatókat is alkalmazhatunk. A statikus mutatók pillanatnyi likviditási helyzetet tükröznek. A legáltalánosabb a likviditási ráta, a forgóeszközök és a rövid lejáratú kötelezettségek év végi állományának hányadosaként képzett horizontális mutató. Hosszú távú pénzügyi stabilitás vizsgálatára alkalmas a D/E (Debt to Equity) mutató, amely az idegen tőke és a saját tőke aránya. Az eladósodottság mérőszámaként használják a hosszú távú eladósodottság nevű mutatót, amely a hosszú lejáratú kötelezettségeket viszonyítja a hosszú lejáratú kötelezettségek és a saját tőke összegéhez. A nettó eladósodottság megmutatja, hogy a követelésekkel csökkentett kötelezettség állomány hány százalékát teszi ki a saját tőkének. E mutató feltételezi, hogy a kinnlevőségek pénzügyileg előbb realizálódnak, mint a kötelezettségek. A jövedelmezőségi mutatók azt fejezik ki, hogy a vállalkozás által realizált hozamokból a ráfordítások levonása után hány százalék marad meg eredményként. Ily módon a jövedelmezőségi mutatókra egyfajta haszonkulcsként is tekinthetünk. Az árbevétel-arányos eredmény (ROS) azt mutatja meg, hogy az árbevétel hány százaléka realizálódik nyereségként. Az eszközarányos megtérülési mutató (ROA) a vállalkozás eszközállományának hozamrátáját mutatja meg. A sajáttőke-arányos megtérülési mutató (ROE) a vállalatba eredetileg befektetett, illetve abba visszaforgatott tulajdonosi tőke hozamrátája.

A *második adatbázis* a Bisnode Kft. honlapjáról került letöltésre és tartalmazza városonként az árbevétel szerinti legnagyobb ötszáz vállalkozás működési

és egyes pénzügyi adatait. A minta nagysága összesen négyezer vállalkozás. Rendelkezésre állt a vállalat neve, tevékenységi köre, alapításának éve, a jegyzett tőke mértéke és foglalkoztatottak száma. A pénzügy adatok közül a nettó árbevétel, az adózott és az adózás előtt eredmény szerepel az adatbázisban. A vállalkozások adatai székhely szerint kerültek megjelenítésre a 2010–2014-es üzleti évekre.

A kutatásban a vállalatok teljesítménye és területi elhelyezkedése között kerestünk kapcsolatot *variancia analízissel* mindkét adatbázis elemzésével. A variancia elemzésben mindkét esetben független változónak a telephelyet tekintettük, függő változók pedig a vállalatok pénzügyi mutatói voltak. A statisztikai összefüggés vizsgálatánál rögtön egy kutatói problémával szembesültünk, a kiugró értékek kezelésével. A kiugró értékek a mintában torzíthatják az eredményeket, a normálistól eltérő eloszlást (csúcsosságot, ferdeséget) okozhatnak. A kiugró értékek kezelése kutatói döntés (Sajtos–Mitev, 2007). Gyakran alkalmazott eljárás, hogy a minta felső és alsó 15%-át, vagy az egy-egy kiugró értéket figyelmen kívül hagyják. Azonban a sokaság speciális jellegére való tekintettel (városok vállalatai) nem vettük ki a kiugró értékeket a mintából, hiszen ezen értékek kihagyása is torzította volna a városokról alkotott képet. Városonként a felső 15% kizárása teljes egészében a nagyvállalatok figyelmen kívül hagyását, az egy-egy kiugró érték kiszűrése pedig például Győr esetében az Audi Hungaria Zrt. figyelmen kívül hagyását okozta volna. A variancia elemzés esetén a szóráshomogenitás a Levene teszt segítségével vizsgálható (0,05-ös szignifikancia szint felett fogadható el az érték, ami azt jelenti, hogy a szórások különbözőek). A mintában a kiugró értékek miatt a szóráshomogenitás feltétele általában nem teljesült. „Sok modell esetén, főként az egyszerűség kedvéért, a különböző csoportok, kategóriák, változóértékek mögött meghúzódó sokaságok szórásai egyenlőségét feltételezik. Ez ritkán fedi a valóságot, de kényelmes feltételezés, többnyire leegyszerűsíti a modell szerkezetét, így a becslését, tesztelését stb. is. Az egyenlő szórások feltételezése, azaz a homoszkedaszticitás, nem természetes feltevés, hanem mesterséges (hasonlóan az időszerelemzés stacionaritás fogalmához). A heteroszkedaszticitás tehát nem hiba (mint ahogy azt sok könyv tárgyalja), hanem nyitás a valóság felé.” (Hunyadi, 2006, 76).

A kevésbé érzékeny, Brown-Forsythe és Welch tesztek is alkalmazhatók a variancia elemzés alkalmazhatóságának vizsgálatára, amennyiben a két statisztika hasonlóan szignifikáns értéket mutat (Huzsvai, 2000). Kutatásunkban is ezt a vizsgálatot alkalmaztuk. A variancia elemzés esetén az ANOVA tábla mutatja a csoporton belüli és csoportok közötti átlagokat, a 0,05 alatti szignifikancia szint pedig statisztikailag is kimutatható összefüggést mutat. A kapcsolat erősségét pedig az η^2 méri (0-1 közti értékekkel).

3.2. KUTATÁSI EREDMÉNYEK

3.2.1. AZ ÖTVEN FŐNÉL TÖBBET FOGLALKOZTATÓ VÁLLALATOK PÉNZÜGYI HELYZETE VÁROSONKÉNT

Jelen fejezetben elsőként a vállalatok főbb működési és pénzügyi adatait mutatjuk be városonként. A foglalkoztatás, az átlagos állományi létszám egy olyan mutató, amely a vállalat méretkategóriáján túl gazdasági súlyát is mutatja. A vizsgált vállalatok közül Miskolcon, Győrben és Székesfehérváron a legnagyobb az átlagos foglalkoztatás (4. táblázat). A TOP 5 vállalat esetén is hasonló az arány, de kiemelkedik Győr és Debrecen, valamint Székesfehérvár az átlagosan több mint 1 600 fős értékkel.

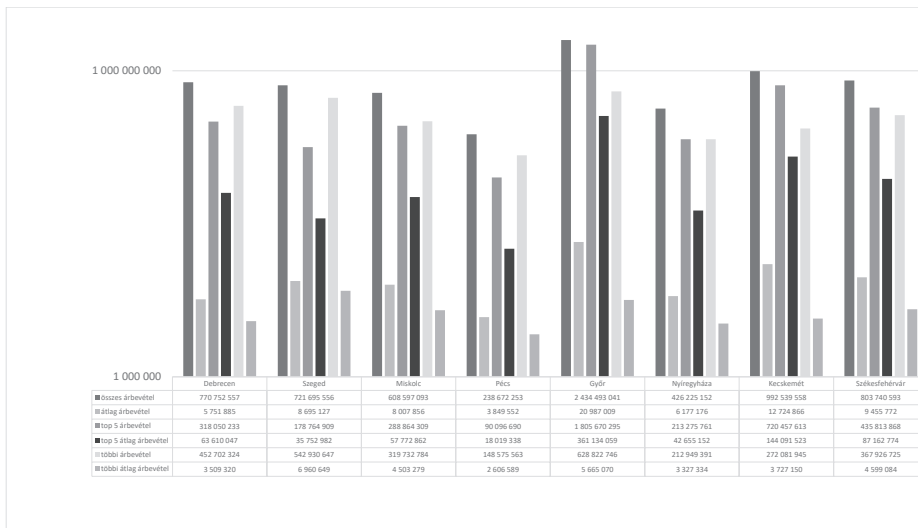
4. táblázat: Az 50 főnél többet foglalkoztató vállalatok állományi létszáma, fő, 2013
Table 4 Number of employees in companies over 50 employees, 2013

	össz- létszám	átlag létszám	top 5 létszám	top 5 átlag létszám	többi létszám	többi átlag létszám
Debrecen	26 431	194	8 156	1 631	18 275	140
Szeged	16 279	192	4 198	840	12 081	151
Miskolc	20 901	275	8 296	1 659	12 605	178
Pécs	13 227	207	5 205	1 041	8 022	136
Győr	30 917	264	13 441	2 688	17 476	156
Nyíregyháza	17 080	244	7 355	1 471	9 725	150
Kecskemét	16 493	211	6 491	1 298	10 002	137
Székesfehérvár	23 765	276	8 413	1 683	15 352	190

Forrás: saját szerkesztés, adatok: Opten Kft.

Árbevétel szempontjából is megvizsgáltuk a vállalatokat (2. ábra), melyek közül ismét kiemelkedik Győr és Kecskemét az autóipari vállalakozások miatt. Az átlagos árbevétel még Székesfehérváron magas, meghaladja a debreceni, szegedi és miskolci értékeket is. Az átlagos érték Pécssett a legalacsonyabb.

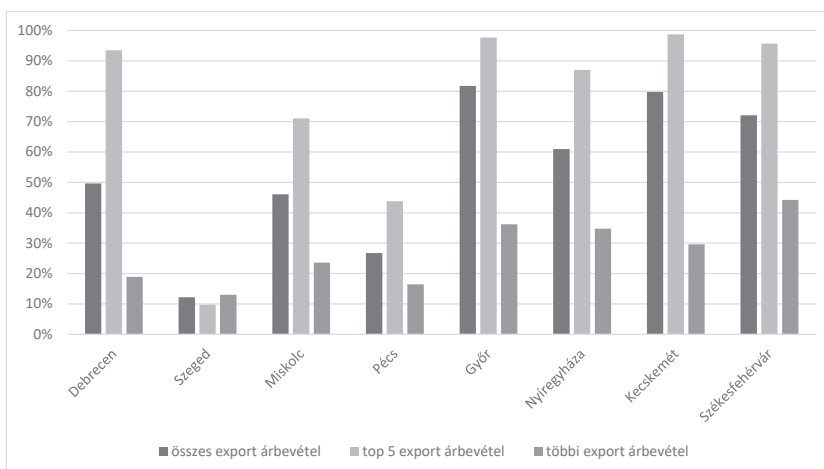
2. ábra: Az 50 főnél többet foglalkoztató vállalatok árbevétele, e Ft, 2013
 Figure 2 Revenue of companies over 50 employees, thousand Ft, 2013

Forrás: saját szerkesztés, adatok: Opten Kft.

Az árbevételen felül az export árbevétel aránya is nagyon informatív a vállalatok értéktérmentése szempontjából, hiszen a térségbe külföldről származó jövedelmet hoz be az a vállalat, amely exportra termel (3. ábra).

3. ábra: Export árbevétel aránya az összes árbevételből, %, 2013
 Figure 3 Ratio of export revenue, %, 2013

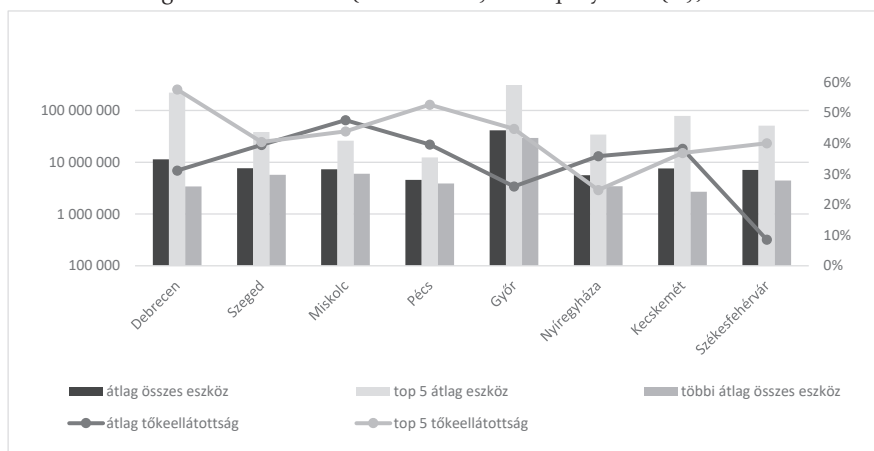

Forrás: saját szerkesztés, adatok: Opten Kft.

Győrben és Kecskeméten (80%), valamint Székesfehérváron (70%) a legmagasabb az export árbevétel aránya. A TOP 5 vállalkozás tekintetében Győrben és Kecskeméten csaknem 100% az export aránya, de Székesfehérváron és Debrecenben is magas (90%, 95%). Elmondható, hogy Nyíregyháza legjelentősebb vállalatai is főként exportra termelnek (87% export arány). Nagyon alacsony (10% körüli) az export árbevétel aránya Szegeden minden vállalati kategóriában. Pécsen az 50 főnél többet foglalkoztató vállalatok árbevételének csupán 27%-a származik exportból, a TOP 5 esetén is csak 43% az arány.

A vállalkozások vagyoni helyzetének vizsgálatához elemeztük a mérlegfőösszeget, valamint a tőkeellátottság alakulását, melyek a fordulónapra vonatkoznak. A 4. ábrán oszlopdiagram jelöli logaritmikus skálán az átlagos állomány alakulását (az összes vállalat, a TOP 5 vállalat és többi vállalkozás esetén). Jól látható, hogy kiemelkedik Győr és Debrecen a városok közül a TOP 5 vállalkozás mérlegfőösszege alapján, továbbá Győr a többi vállalkozás esetén is rendkívül magas átlagértékekkel rendelkezik. Vonal diagram jelöli a másodlagos tengelyen százalékos értékben a tőkeerősséget, azaz a saját tőke arányát az összes forráshoz képest. A mutató értéke 30% alatt kritikusan tekinthető. Debrecen, Pécs, Győr, Nyíregyháza és Székesfehérvár esetén kiemelkedik a TOP 5 vállalat tőkeerőssége. Az összes vállalat és a többi vállalat grafikonja együtt mozog. A vállalatok tőkeerőssége összességében Szegeden, Miskolcon a legjobb, valamint a nyíregyházi és kecskeméti vállalatok tőkeellátottsága is kedvezően alakult (40% körüli érték).

4. ábra: Mérlegfőösszeg (e Ft) és tőkeellátottság (%), 2013
Figure 4 Total assets (thousand Ft) and equity ratio (%), 2013

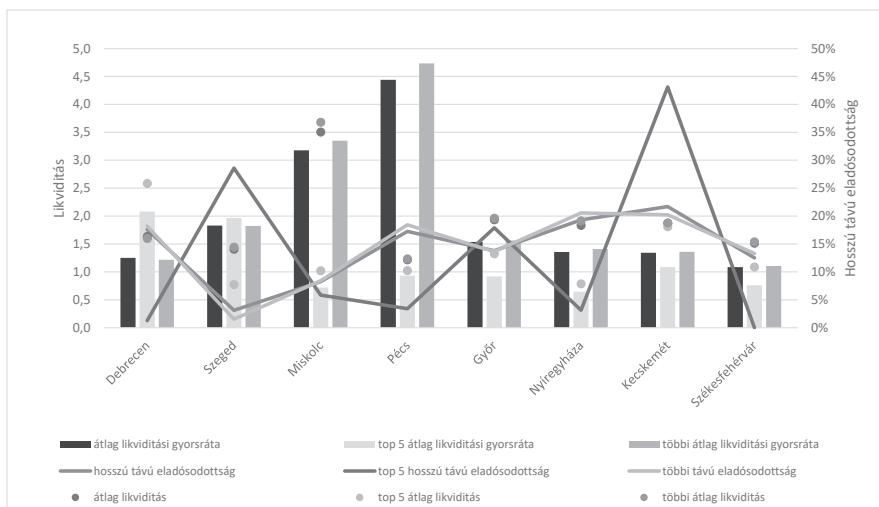

Forrás: saját szerkesztés, adatok: Opten Kft.

A vállalkozás pénzügyi helyzetének, fizetőképességének értelmezéséhez a likviditási ráta (forgóeszközök/rövid lejáratú kötelezettségek), valamint a likviditási gyorsráta [(forgóeszközök - készletek)/rövid lejáratú kötelezettségek] ad információt (5. ábra). Előbbi 1,3 felett kedvező, utóbbi értéke már 1 felett jónak

tekinthető. A hosszú távú eladósodottság [hosszú lejáratú köt./(hosszú lejáratú köt.+saját tőke)] mutatója a vállalkozás hosszú lejáratú hiteleinek arányáról nyújt információt. Egy vállalkozás életében gyakori esemény a hitelfelvétel. Aberuházásokra felvett hitelek például nem tekinthetők a rossz pénzügyi helyzet indikátorai közé, hiszen ezzel a vállalkozás bővül, új forrásokhoz juthat.

5. ábra: A pénzügyi helyzet mutatói (likviditás, eladósodottság), 2013
Figure 5 Financial ratios (liquidity, debt ratio), 2013

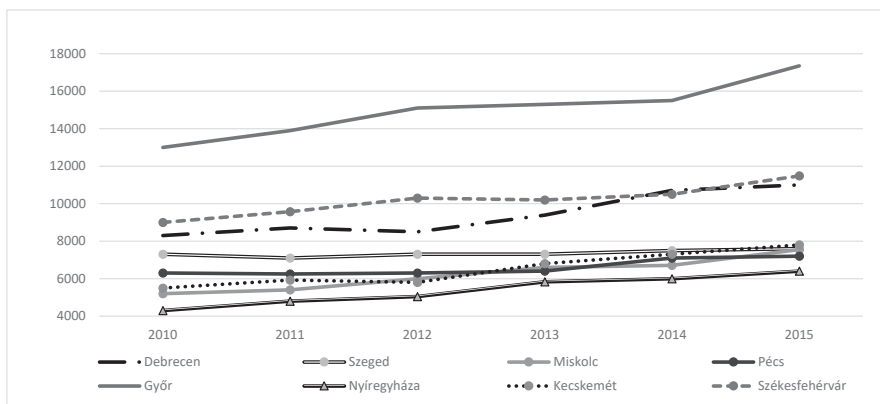
Forrás: saját szerkesztés, adatok: Opten Kft

Az 5. ábrán oszlop jelöli a likviditási gyorsrátát, melynek átlagos értéke az összes vállalatot figyelembe véve mind a nyolc városban kedvezően alakul. Érdekesebb a helyzet a TOP 5 vállalkozást vizsgálva, hiszen a mutató csak Debrecenben, Szegeden és Kecskeméten mozog a kedvező tartományban. A likviditási rátát pontok jelölik. Az összes vállalatot nézve mindegyik város értéke 1,3 felett van, a TOP 5 vállalat tekintetében pedig kiemelkedik Debrecen, valamint Győr (1,4). A többi város TOP 5 vállalatának likviditási rátája 0,8 és 1 között van. A hosszú távú eladósodottságot görbe szemlélteti (%). Az összes vállalatot tekintve elmondható, hogy kedvező a városok vállalkozásainak átlagos helyzete, a legmagasabb értékekkel Nyíregyháza és Kecskemét rendelkezik, 20%-os eladósodottsággal. A TOP 5 vállalat vegyes képet mutat, Szeged és Kecskemét legnagyobb vállalkozásainak van a legnagyobb arányú hosszú lejáratú hitele, valamint Győrben is jelentős, 20% körüli az érték.

A városok gazdasági versenyképességére, az ott működő vállalkozások teljesítményének egyszerű ábrázolására az iparüzési adó bevétel lehet jó példa (6. ábra), hiszen azt telephely szerint az illetékes települési önkormányzat veti ki. Mértéke a törvényi előírásoknak megfelelően maximum a számított adóalap (korrigált bevétel)

tel) 2%-a lehet. Jól látható, hogy kiemelkedik Győr városa, továbbá megállapítottuk, hogy mind a nyolc nagyváros egyre növekvő iparűzési adóbevételekre számíthatott a vizsgált időszakban. Székesfehérvár és Debrecen iparűzési adóbevételei hasonlóan alakulnak (8 és 12 milliárd Ft között), a többi városban a vállalatok magas száma ellenére alacsonyak az iparűzési adóbevételek. (pl.: Szeged, Pécs).

6. ábra: Iparűzési adóbevételek előirányzat, m Ft, 2010-2015
Figure 6 Local business tax revenues - expectations, million Ft, 2010-2015

Forrás: saját szerkesztés, adatok: a települési önkormányzatok éves költségvetési tervei^[2]

3.2.2. A PÉNZÜGYI TELJESÍTMÉNY ÉS AZ ELHELYEZKEDÉS KAPCSOLATA

Kutatásunkban arra kerestük a választ, hogy kimutatható-e összefüggés a vállalatok teljesítménye, vagyoni- és jövedelmi, valamint pénzügyi helyzete és a székhelyétől szolgáló település elhelyezkedése között. Varianciaanalízis segítségével vizsgáltuk a városok közti eltéréseket az egyes pénzügyi mutatókban. Az elemzés azt hasonlítja össze, hogy az egyes településeken a függő változók átlagai eltérnek-e egymástól.

Elsőként az *ötven főnél nagyobb foglalkoztatók adatbázisán* (Opten Kft.) végeztük el az elemzést, mind a négy évre (2010–2013). Független változónak

[2] Az iparűzési adóbevételekről a KSH és TEIR adatbázisaiban a legfrissebb információk a 2011-es évre vonatkoznak, más területi szintű adatbázis pedig nem áll rendelkezésre az iparűzési adóbevételek alakulásáról. A települési önkormányzatok honlapjáról kerültek összegyűjtésre az adatok, ahol csupán a közgyűlések jegyzőkönyvei álltak rendelkezésre, nem készülnek összesítő statisztikák a bevételekről. Az önkormányzati honlapokon fellelhető dokumentumokban egy-egy év elfogadott költségvetési tervezeteit találhatjuk meg, a tényleges megvalósulásról nem közöltek minden település esetén minden évben adatokat.

a telephelyet (városok) választottuk, függő változóknak pedig különböző vállalati mutatószámokat. A mintában az adatok szűkítésének többféle változatát alkalmaztuk és megvizsgáltuk a varianciát az alábbi esetekben:

- teljes minta (50 főnél nagyobb foglalkoztatók adott évben, adott városban),
- nagyvállalatok (250 főnél többet foglalkoztatók),
- TOP 10 (foglalkoztatás szerint) és TOP 10-en kívüli vállalatok,
- TOP 5 (foglalkoztatás szerint) és TOP 5-ön kívüli vállalatok.

A variancia analízist az alábbi mutatószámok esetén végeztük el egyesével:

- Mérlegfőösszeg és jegyzett tőke értéke
- Export árbevétel és értékesítés nettó árbevétele
- Társasági adó
- Tőkeellátottság, tőkenövekedés mértéke, befektetett eszközök fedezettsége
- Likviditási mutató, likviditási gyorsráta, hosszú távú eladósodottság
- ROS, ROE, ROA
- Bérarányos jövedelmezőség, erőforrás arányos komplex jövedelmezőségi mutató
- Hozzáadott érték, bérhatékonyság, lekötött eszközök hatékonysága, eszközhatékonyság, tőkehatékonyság

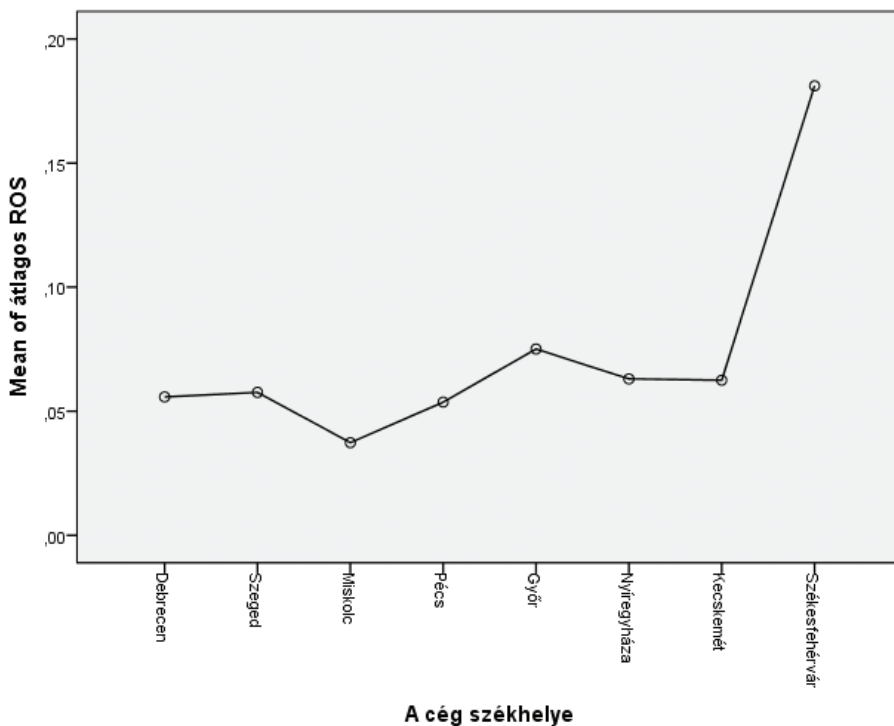
Az elemzés során eseti összefüggéseket fedeztünk fel. 2010-ben a teljes mintán találtunk összefüggést az eszközarányos jövedelem (üzemi eredményre számítva) és a székhely földrajzi elhelyezkedése között. A 2012-es évben az árbevétel arányos eredmény (ROS) mutatott összefüggést a vállalat székhelyével a 250 főnél nagyobb vállalatok és a top 10 vállalkozás esetén. Az elemzésben a többi vizsgált pénzügyi mutató esetén nem találtunk statisztikailag szignifikáns eltéréseket.

A kutatást azonban folytattuk, kiegészítettük az elemzést egy nagyobb mintán történő vizsgálattal (*városonkénti top 500 vállalat*, $n=40\ 000$) a 2010–2014-es üzleti évekre. A független változó, melyekre lefuttattuk az elemzést a területi változó (vállalat székhelye) volt. Az elemzést az alábbi csoportokra is elvégeztük: teljes minta ($n=4\ 000$), nagyvállalatok (250 főnél nagyobb foglalkoztatók), középvállalatok (50–249 főt foglalkoztatók), kisvállalatok (10–49 főt foglalkoztatók) és mikrovállalatok (10 fő alatti foglalkoztatók). Függő változónak a nettó árbevétel nagysága, az adózás előtti és az adózott eredmény állt rendelkezésre. Az adatokból továbbá ROS (árbevétel arányos adózás előtti eredmény) és egy alkalmazottra jutó árbevétel, valamint egy alkalmazottra jutó adózás előtti eredmény került kiszámításra.

A teljes mintán szignifikáns összefüggést találtunk a település, valamint a ROS mutató (sig:0,068, Welch: 0,010, B-F: 0,070) és az egy főre jutó árbevétel (sig:0,000, Welch: 0,000, B-F: 0,000) és az egy főre jutó adózás előtti eredmény (sig:0,004, Welch: 0,029, B-F: 0,004) tekintetében. Árbevétel és adózás előtti eredmény szintje esetében kiemelkedik Győr városa, Pécs és Miskolc pedig a legrosszabban teljesítők között van. A ROS mutató Székesfehérváron a

legmagasabb (20%), a többi városban 4 és 7% közt mozog, a legrosszabb Miskolc, a legjobb pedig Győr ezek közül (7. ábra).

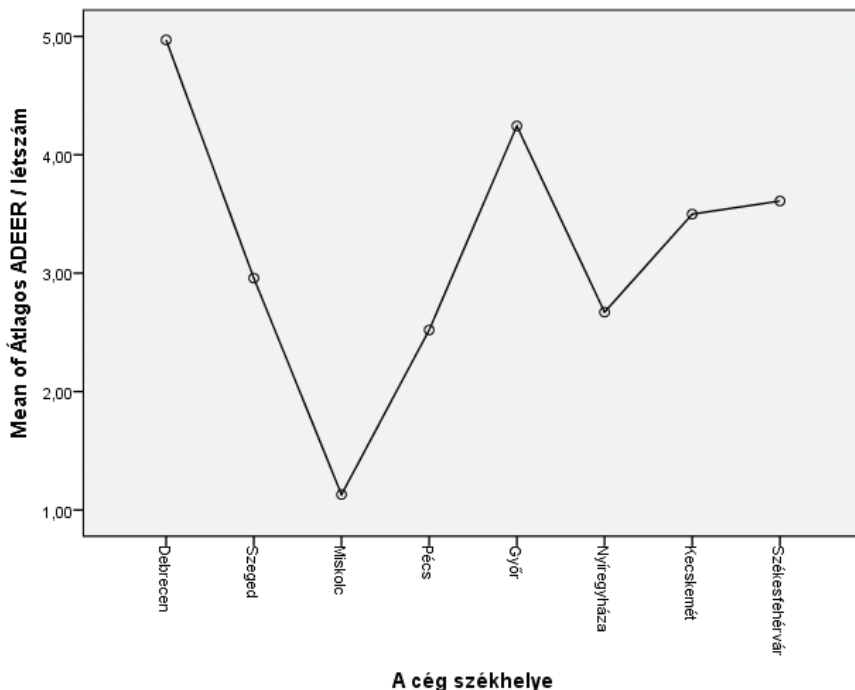
7. ábra: Átlagos ROS mutató
Figure 7 Average ROS

Forrás: SPSS output, adatok: Bisnode Kft.

Az egy alkalmazottra jutó árbevétel és eredmény szempontjából Debrecen teljesít a legjobban és Miskolc a legrosszabbul. Székesfehérváron a magas ROS mutató ellenére az egy főre jutó árbevétel szintje alacsony. Az egy alkalmazottra jutó eredmény szempontjából még kiemelhető Győr, Kecskemét és Székesfehérvár is (8. ábra).

8. ábra: Átlagos egy alkalmazottra jutó adózás előtti eredmény (e Ft)
 Figure 8 Average net income per employee (thousand Ft)

Forrás: SPSS output, adatok: Bisnode Kft.

A variancia elemzést elvégeztük a különböző vállalati méretkategóriákra is. A nagyvállalatok és a kisvállalatok esetén nem volt szignifikáns a különbség. A középvállalatok esetén a ROS mutató esetén (sig: 0,01, Welch: 0,053, B-F: 0,016) találtunk szignifikáns különbséget a városok átlagai között. A mikrovállalkozások mintáján pedig a ROS mutató kivételével minden vizsgált független változó átlagában eltérést tapasztaltunk a városok között. A mikrovállalatok mintája hasonlóságokat mutat a teljes mintára lefuttatott elemzési eredményekkel. A nagyvállalatok teljesítménye nem volt szignifikánsan eltérő. A kis- és középvállalatok esetén Győr, Székesfehérvár és Debrecen városok vállalatai emelkedtek ki pozitív, Miskolc és Pécs vállalkozásai pedig negatív irányban a mutatók szempontjából. A mikrovállalkozások adatbázisában pedig a teljes mintához hasonlóan Debrecen és Győr értékei emelkedtek ki a legtöbbször.

Egyértelműen kijelenthető, hogy eltérések tapasztalhatók az egyes városok vállalatainak teljesítménye között. Tapasztalható különbség a városok vállalatainak teljesítményében, azonban statisztikailag ez a középvállalatok és mikrovállalatok esetén mutatható ki. Más hatások, mint a vállalat kora, mérete vagy az iparág jelentősebben befolyásolja a vállalatok működését. A statisztikai

elemzések ugyan nem minden esetben vezettek szignifikáns eredményre, azonban a bemutatott gazdasági versenyképesség és cégelemzés rámutat további eltérésekre, a város gazdaságának és a vállalati teljesítményeknek a különbségeire.

További következtetés, hogy a vállalatméret szerint is eltérés tapasztalható a városok vállalkozásainak pénzügyi teljesítményében. A nagyvállalatok esetén nem volt szignifikáns összefüggés az elhelyezkedés és pénzügyi helyzet között, míg a kisebb társaságok esetén kimutatható volt a különbség. A nagyvállalatok tehát kevésbé helyfügghők, tevékenységük sikerességét, pénzügyi stabilitásukat és helyzetüket inkább az iparági és piaci hatások befolyásolják. Ezzel szemben a kisebb vállalkozások jobban ki vannak téve a helyi gazdasági hatásoknak, különbözőbbek pénzügyi teljesítményben az egyes nagyvárosokban található vállalatok.

4. KÖVETKEZTETÉSEK, ÖSSZEGRZÉS

A tanulmány célja a városi versenyképesség és a vállalati versenyképesség közös metszetének vizsgálata volt. A tanulmányban azt vizsgáltuk, létezik-e összefüggés a vállalatok pénzügyi teljesítménye és területi elhelyezkedése (telephelye) között. Elsőként a szakirodalmi fejezetben összegeztük a területi és a vállalati versenyképesség irodalmát külön-külön is átfogóan, majd külön fejezetben részletesen bemutatottuk a területi aspektusú vállalati kutatásokat. Az empirikus fejezetekben egyedi, vállalati szintű pénzügyi adatok segítségével vizsgáltuk, van-e összefüggés az elhelyezkedés és a teljesítmény között. Továbbá összehasonlítottuk a nyolc nagyváros 50 fő feletti foglalkoztatóinak pénzügyi mutatóit. A tanulmány újdonság tartalmát is az adja, hogy a területi kutatásokban eddig még nem alkalmazott módszerekkel és adatbázissal dolgozik.

Arra a kutatási kérdésre, hogy van-e különbség a városok között a vállalkozások pénzügyi mutatói alapján, azt válaszolhatjuk, hogy igen, felfedezhetők szignifikáns különbségek. A vizsgált nyolc település esetén az első adatbázis (Opten Kft. adatai az ötven főnél többet foglalkoztató vállalatok esetén) elemzésével eseti jelleggel fedeztünk fel összefüggést, hasonlóan teljesítenek a vállalkozások átlagosan a magyar nagyvárosokban. Azonban a városok gazdasági életét részletesen megvizsgálva, vagy akár a cégek teljesítményét grafikusan összehasonlítva már felfedezhetünk jellegzetességeket, eltéréseket az iparági struktúrából adódóan, a vállalatok méretét és árbevételét illetően. A második adatbázison (városonkénti top 500 vállalkozás) más mutatószámokkal lefuttatott elemzések eredménye alapján kimutatható szignifikáns eltérés a nyolc nagyváros vállalatainak pénzügyi helyzetében. Továbbá rávilágítottunk, hogy míg a nagyvállalatok esetén a pénzügyi teljesítmény szignifikánsan nem tér el az egyes nagyvárosokban, a kisebb vállalkozásoknál különbség tapasztalható. A nagyvállalatok kevésbé függhenek a helyi gazdasági hatásoktól, a közép és mikrovállalatok pedig eltérő pénzügyi helyzettel rendelkeznek a nagyvárosokban.

Arra a kutatási kérdésre, hogy egy város gazdasági versenyképességét miként határozza meg a jelen lévő vállalatok teljesítménye, azt válaszolhatjuk, hogy

a vállalatok sikeres működése befolyásolja a térség gazdaságát közvetett és közvetlen hatásokkal. Egy város versenyképességét számos tényező meghatározza, mint például a társadalom, a természeti környezet, az infrastruktúra, a kulturális tényezők, a humán tőke és a tanulmányban kiemelt gazdasági dimenzió, ezért figyelembe kell venni, hogy az egyes faktorok egymással szoros kapcsolatban állnak. A gazdasági versenyképességet többek között az ipari struktúra, a vállalkozások által termelt jövedelem, a GDP, a hozzáadott érték és foglalkoztatottság határozza meg. A sikeresen működő vállalkozások hozzájárulnak székhelyük, településük gazdasági versenyképességéhez. Egy város számára előnyös az ott működő vállalkozások sikere, hiszen így például magasabb iparűzési adó bevételeket érhetnek el. Ebből a szempontból kimagasló Győr városa, melyet Székesfehérvár és Debrecen követ. Előbbi élénk ipara, jól teljesítő, nagyfoglalkoztató iparvállalatai miatt, utóbbi pedig méretéből, ezáltal a cégek számából adódóan. Kiemelhetjük továbbá Szeged városát abból a szempontból, hogy a vállalatok nagy része hazai piacra termel, az export jelentősen háttérbe szorul. Azonban a mutatóik alapján a szegedi vállalatok sikeresnek, stabilnak tekinthetők. A sikeres, jól működő vállalkozások a kifizetett béreken keresztül a lakosság életszínvonalát is növelik, a városokban elköltött jövedelem pedig a kereskedelmi és szolgáltató szektornak kedvezhet. Tehát egy város számára előnyös, ha az ott működő vállalkozások pénzügyileg is jól teljesítenek, növekednek és hátrányos, ha a cégek pénzügyi helyzete kedvezőtlen, esetleg veszteségesek és előbb-utóbb eladósodnak, csődbe mennek, hiszen ezzel nemcsak iparűzési adóbevételektől esik el a város, hanem a foglalkoztatás csökkenhet, kedvezőtlen gazdasági tendenciák indulhatnak el.

Összességében elmondhatjuk, hogy egy város gazdasági élete, gazdasági ereje számos tényező együttes hatásának köszönhető. A vállalkozások jelenléte meghatározó a foglalkoztatás szempontjából, valamint az iparűzési adóbevételek miatt. Mindegyik magyar nagyvárosnak megvannak a maga jellegzetességei, iparági sajátosságai. Kiemelhetjük az autóiipari központokat, Győrt és Kecskemétet, vagy adott esetben a hazai élelmiszeriparban jelentős Szegedet, hiszen a városokban található vállalatoknak sikeresnek tekinthetők. A vállalatok városi életre gyakorolt hatását, az ok-okozati összefüggéseket kvantitatív módszerekkel nehéz vizsgálni, esettanulmány módszerrel érdemes még elemezni további kutatási irányként a vállalkozások beágyazódását a régióba, városi gazdasági életbe.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bagchi-sen, S.-Macpherson, A. D. (1999) Competitive Characteristics of Small and Medium-sized Manufacturing Firms in the US and Canada. *Growth and Change*, 30, 1, pp. 315-336.
- Banker, R. D.-Chang, H.-Majumdar, S. K. (1993) Analyzing the underlying dimension of firm profitability. *Managerial and Decision Economics*, 14, 1, pp. 25-36.
- Bajmócy Z.-Szakálné Kanó I. (2009) Hazai kistérségek innovációs képességének elemzése. *Tér és Társadalom*, 23, 2, 45-68.

- Ballantine, J. W.–Cleveland, F. W.–Koeller, C. T. (1988) Corporate Profitability and Competitive Circumstances. *Eastern Economic Journal*, 14, 1, pp. 7–18.
- Béhm I.–Bárczi J.–Zéman Z. (2016) A vállalalkozási teljesítmény mérésének mutatói és alkalmazásuk (I. rész). *Controller Info*, 4, 3, 27–36.
- Beluszky P. (1999) *Magyarország településföldrajza. Általános rész*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- Bíró T.–Kresalek P.–Pucsek J.–Sztanó I. (2012) *A vállalkozások tevékenységének komplex elemzése*. Perfekt, Budapest.
- Bosman, J.–Smith, M. (1993) The Geographical Formation of International Management Centres in Europe. *Urban Studies*, 30, 6, pp. 967–980.
- Buckley, P. J.–Pass, C. L.–Prescott, K. (1988) Measures of International Competitiveness: A Critical Survey. *Journal of Marketing Management*, 2, 1, pp. 175–200.
- Carlin, W. – Fries, S. – Schaffer, M. – Seabright, P. (2001) *Competition and Enterprise Performance in Transition Economies: Evidence from a Cross-Country Survey*. European Bank for Reconstruction and Development.
- Chikán A. (2006) *A vállalati versenyképesség mérése*. Pénzügyi Szemle. 51, 1, 42–56.
- Chikán A.–Czakó E. (2005) *A versenyképesség szintjei: fogalmak és értelmezések, Versenyképességi Kutatások műhelytanulmány-sorozat*. Versenyképességi Kutató Központ, Budapest.
- Chowdhury, A.–Chowdhury, S. P. (2010) Impact of capital structure on firms' value: Evidence from Bangladesh. *Business and Economic Horizons*, 3, pp. 111–122.
- Costa-Campi, T. M.–Viladecans-Marsal, E. (1999) The District Effect and the Competitiveness of Manufacturing in Local Productive Systems. *Urban Studies*, 36, 12, pp. 2085–2098.
- Czapiewski, L. (2013) Company size, book-to-market and momentum effects, and other deviations from the CAPM – evidence from the Warsaw stock exchange. *Business and Economic Horizons*, 9, 3, pp. 79–86.
- Csapó T. (2002) A magyar megyei jogú városok regionális funkciói. *Területi Statisztika*, 5, 3, 228–252.
- Csete M.–Szabó M. (2014) How to spatial distribution of the Hungarian top 500 companies affects. *Regional Statistics*, 4, 1, pp. 40–60.
- Csomós Gy. (2011) A közép-európai régió nagyvárosainak gazdaságirányító szerepe. *Tér és Társadalom*, 25, 3, 129–140.
- Depperu, D.–Cerrato, D. (2005) *Analyzing International Competitiveness at the Firm Level: Concepts and Measures*; Working Paper No. 32; Quaderni del Dipartimento di Scienze Economiche e Sociali, Università Cattolica del Sacro Cuore, Piacenza, 2005. http://dipartimenti.unicatt.it/dises-wp_azzurra_05_32.pdf. Letöltve: 2017. 05. 30.
- Drucker, J. (2011) Regional Industrial Structure Concentration in the United States: Trends and Implications. *Economic Geography*, 87, 4, pp. 421–452.
- Drucker, J.–Feser, E. (2012) Regional Industrial Structure and Agglomeration Economies: An Analysis of Productivity in Three Manufacturing Industries. *Regional Science and Urban Economics*, 42, pp. 1–14.
- Egedy T. (2012) A gazdasági válság hatása a nagyvárosok versenyképességére Magyarországon. *Földrajzi Közlemények*, 136, 4, 420–438.
- Enyedi Gy. (2012) *Városi világ*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Evans, A. W. (1973) The Location of the Headquarters of Industrial Companies. *Urban Studies*, 10, pp. 387–395.

- Grabowska, M. (2014) Economic value added and competitive position of enterprises: Case research. *Business and Economic Horizons*, 10, 3, pp. 165–176.
- Grosz A.–Rechnitzer J. (2005) *Régiók és Nagyvárosok Innovációs Potenciálja Magyarországon*. Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja, Pécs–Győr.
- Hayakawa, K.–Machikita, T.–Kimura, F. (2012) Globalization and productivity: a survey of firm level analysis. *Journal of Economic Surveys*, 26, 2, pp. 332–350.
- Hernandez-Sancho, F.–Soler-Marco, V.–Sala-Garrido, R.–Almenar-Llongo, V. (2012) Productive Efficiency and Territorial Externalities in Small and Medium-Sized Industrial Firms: A Dynamic Analysis of the District Effect. *Growth and Change*. 43, 2, pp. 179–197.
- Hunyadi L. (2006) A heteroszkedaszticitásról egyszerűen. *Statisztikai Szemle*, 84, 1, 75–82.
- Huzsvai L. (2000) *A talaj és környezeti kölcsönhatások értékelésének módszerei*. Doktori Értekezés. Debreceni Egyetem, Debrecen.
- Jasiniak, M.–Pastusiak, R. (2014) The profitability of foreign and domestic enterprises in Poland. *Business and Economic Horizons*, 10, 2, pp. 86–93.
- Jensen-Butler, C. (1997) Competition between cities, urban performance and the role of urban policy: a theoretical framework. In: Jensen-Butler, C.–Shachar, A.–Weese, J. (eds.): *European Cities in Competition*, Aldershot, Avebury. pp. 3–42.
- Jóna Gy. (2017) Equilibrium és torz növekedés regionális tényezői. *Tér-Gazdaság-Ember*, 4, 1, 24–43.
- Katits E.–Szalka É. (2014) A magyar top 100 növekedési újtai, avagy a „turnaround” értékvezérelt menedzseléssel. In: Tompos A.–Ablonczyné Mihályka L. (szerk.): „A tudomány és a gyakorlat találkozása” Kautz Gyula Emlékkonferencia 2014. június 17. elektronikus formában megjelenő kötete. 20. tanulmány http://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/kautzkiadvany2014/Katits%20Etelka_Szalka%20Eva.pdf Letöltve: 2015. 05. 10.
- Kipnis, B. A. (1984) Plant Size and Urban Growth. *Urban Studies*, 21, pp. 53–61.
- Klier, T. (2006) Where the headquarters are: location patterns of large public companies, 1990–2000. *Economic Development Quarterly*, 20, pp. 117–128.
- Krugman, P. (1991) *Geography and Trade*. MIT Press, Cambridge.
- Lengyel I. (2010) *Regionális gazdaságfejlesztés. Versenyképesség, klaszterek és alulról szerveződő stratégiák*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Némethné Gál A. (2009) *A kis és középvállalatok versenyképessége*. Doktori Értekezés. Széchenyi István Egyetem, Győr.
- Maczó K. (2007) *Controlling a gyakorlatban*. Kempelen Farkas Hallgatói Információs Központ, Budapest.
- Mion, G.–Naticchioni, P. (2013) The spatial sorting and matching of skills and firms. *Canadian Journal of Economics*, 42, 1, pp. 28–55.
- Poreisz V. (2018) *A területi és a vállalati versenyképesség összefüggései a magyar nagyvárosok példáján*. Doktori értekezés. Széchenyi István Egyetem, Győr.
- Porter, M. E. (1990) *The Competitive Advantage of Nations*. Free Press, New York.
- Rao, P.–Singh, A. K.–O’Castillo, O.–Intal, Jr. P. S.–Sajid, A. (2009) A Metric for Corporate Environmental Indicators for Small and Medium Enterprises in the Philippines. *Business Strategy and the Environment*, 18, 1, pp. 14–31.
- Rechnitzer J.–Páthy Á.–Berkes J. (2014) A magyar városhálózat stabilitása és változása. *Tér és Társadalom*, 28, 2, 105–127.
- Rozenblat, C.–Pumain, D. (1993) The location of multinational firms in the European urban system. *Urban Studies*, 30, 10, pp. 1691–1709.

- Sajtos L.-Mitev A. (2007): *SPSS Kutatási és adataelemzés kézikönyv*. Alinea Kiadó, Budapest.
- Semple, K. R. (1973) Recent trends in the spatial concentration of corporate headquarters. *Economic Geography*, 49, 1, pp. 309–318.
- Shen, J. (2004) Urban competitiveness and urban governance in the globalizing world. *Asian Geographer*, 23, 1-2, pp. 19–36.
- So, M.-Shen, J. (2004) Measuring urban competitiveness in China. *Asian Geographer*, 23, 1-2, pp. 71–91.
- Szerb L.-Csapi V.-Deutsh N.-Hornyák, M.-Horváth Á.-Kruzslíc F.-Lányi B.-Márkus G.-Rácz G.-Rappai G.-Rideg A.-Szűcs P. K.-Ulbert J. (2014) Mennyire versenyképesek a magyar kisvállalatok? *Marketing & Menedzsment*, 48, Különszám, 3–21.
- Szilágyi D.-Gerse J. (2015) Fokról-fokra a települési lépcsőn – Társadalmi – gazdasági különbségek a településhierarchia-szintek között Magyarországon. *Területi Statisztika*, 55, 2, 180–196.
- Szirmai V. (szerk.) (2009) *A várostérségi versenyképesség társadalmi tényezői*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs.
- Sztanó I.-Kardos, B.-Veress A. (2012) *Vezetői számvitel alapjai*. Saldo, Budapest.
- Taegun, B.-Kabsung, K.-Hyein, Ch. (2012) Comparative Analysis of the Total Factor Productivity of Manufacturing in Northeastern Asian Metropolitan Areas. *Growth and Change*, 43, 1, pp. 167–177.
- Talaja, A. (2012) Innovative capabilities, firm performance and foreing ownership: Empirical analysis of large and medium-sized companies from all industries. Technology Transfer and Innovation International Conference 2012. November 5-6. In: *PRADEC Conference Proceedings*, pp. 22–31.
- Taylor, J. (1993) An Analysis of the Factors Determining the Geographical Distribution of Japanese Manufacturing Investment in the UK, 1984–91. *Urban Studies*, 30, 7, pp. 1209–1224.
- Tonts, M.-Taylor, M. (2010) Corporate Location, Concentration and Performance: Large Company Headquarters in the Australian Urban System. *Urban Studies*, 47, 12, pp. 2641–2664.
- Tóth B. I. (2013) *A területi tőke szerepe a regionális- és városfejlődésben. Esettanulmány a hazai középvárosok példáján. Doktori értekezés*. Nyugat-magyarországi Egyetem, Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola.
- Tóth T. (2016) *Területi tőke és járműipari versenyképesség Kelet - Közép - Európában. Doktori Értekezés*. Széchenyi István Egyetem. Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, Győr.
- Tucci, A. (2005) *Trade, Foreign Networks and Performance: a firm level analysis for India*. Centro Studi Luca D’Aglia, Development Studies Working Papers.

MELLÉKLET

Debrecen legnagyobb foglalkoztatói iparág szerint, az alapítás évével és a foglalkoztatottak számával a 2013-as TOP 5 alapján:

- TEVA Gyógyszergyár Zrt., gyógyszergyártás (1989) – 2 599 fő
- FAG Magyarország Kft., elektronikai eszköz és -gépgyártás (1999) – 1 359 fő
- NI Hungary Kft., elektronikai eszköz és -gépgyártás (2002) – 1 138 fő

- E.ON Tiszántúli Áramhálózati Zrt., energia, víz, hulladék (1991) – 775 fő
- Baromfi-Coop Kft., mezőgazdaság (1996) – 416 fő

Szeged legnagyobb foglalkoztatói iparág szerint, az alapítás évével és a foglalkoztatottak számával a 2013-as TOP 5 alapján:

- PICK SZEGED Zrt., élelmiszer- és italgyártás (1992) – 2 844 fő
- SOLE-MiZo Zrt., élelmiszer- és italgyártás (1993) – 853 fő
- EDF DÉMÁSZ Zrt., energia, víz és hulladék (1991) – 588 fő
- Égáz-Dégáz Földgázelosztó Zrt., energia, víz és hulladék (2007) – 542 fő
- ContiTech Rubber Industrial Kft., gumi, műanyag termék gyártása (1993) – 516 fő

Miskolc legnagyobb foglalkoztatói iparág szerint, az alapítás évével és a foglalkoztatottak számával a 2013-as TOP 5 alapján:

- Robert Bosch Energy and Body Systems Kft., Járműgyártás (2003) – 2 250 fő
- Robert Bosch Power Tool Kft., elektronikai eszköz-, gépgyártás (2001) – 1 576 fő
- UNIÓ COOP Zrt., kiskereskedelem (1999) – 1 373 fő
- Shinwa Magyarország Kft., elektronikai eszköz, gépgyártás (1998) – 809 fő
- Remy Automotive Kft., járműgyártás (1999) – 458 fő

Pécs legnagyobb foglalkoztatói iparág szerint, az alapítás évével és a foglalkoztatottak számával a 2013-as TOP 5 alapján:

- MECSEK FŰSZÉRT Zrt., nagykereskedelem (1991) – 1 424 fő
- HAUNI Hungária Kft., elektronikai eszköz, és gépgyártás (1994) – 999 fő
- E.ON Dél-dunántúli Áramhálózati Zrt., energia, víz és hulladék (1991) – 820 fő
- BIOCROM Nonprofit Kft, energia, víz és hulladék (1994) – 328 fő
- HB- Kapcsolószekrény-gyártó Kft., fémgyártás és feldolgozás (2006) – 312 fő

Győr legnagyobb foglalkoztatói iparág szerint, az alapítás évével és a foglalkoztatottak számával a 2013-as TOP 5 alapján:

- AUDI HUNGARIA MOTOR Kft., Járműgyártás (1993) – 10 363 fő
- Rába Futómű Kft., Járműgyártás (1999) – 1 100 fő
- E. ON Észak-dunántúli Áramhálózati Zrt., energia, víz és hulladék (1991) – 934 fő
- NEMAK Győr Kft., fémgyártás és feldolgozás (1993) – 798 fő
- Győr-Szol Zrt., ingatlan, pénzügy, biztosítás (2009) – 783 fő

Nyíregyháza legnagyobb foglalkoztatói iparág szerint, az alapítás évével és a foglalkoztatottak számával a 2013-as TOP 5 alapján:

- Pro-Team Nonprofit Kft., textil, ruha és bőrtermék gyártása (2009) – 2101 fő
- MICHELIN Hungária Kft., gumi- és műanyag termék gyártása (1993) – 1 591 fő
- Start Nonprofit Kft, szakmai, tudományos és műszaki tevékenység (2009) – 1 517 fő
- LEGO Manufacturing Kft., egyéb feldolgozóipari (2008) – 1 276 fő
- Nyírv. Nonprofit Kft, pénzügy, biztosítás, ingatlan (1990) – 1 104 fő

Kecskemét legnagyobb foglalkoztatói iparág szerint, az alapítás évével és a foglalkoztatottak számával a 2013-as TOP 5 alapján:

- Mercedes-Benz Manufacturing Hungary Kft., Járműgyártás (2008) – 3 198 fő
- Phoenix Mecano Kecskemét Kft., gumi- és műanyag termékek (1993) – 1 065 fő
- KNORR-BREMSE Fékrendszerek Kft., Járműgyártás (1989) – 847 fő
- CabTec Kft., elektronikai eszköz és gépgyártás (1996) – 702 fő
- FORNETTI Kft., élelmiszer- és italgyártás (1997) – 611 fő

Székesfehérvár legnagyobb foglalkoztatói iparág szerint, az alapítás évével és a foglalkoztatottak számával a 2013-as TOP 5 alapján:

- DENSO Gyártó Magyarország Kft., járműgyártás (1997) – 3 473 fő
- Alcoa-Köfém Kft., fémgyártás és feldolgozás (1991) – 1 634 fő
- Harman Becker Kft., elektronikai eszköz-, és gépgyártás (1994) – 1 238 fő
- Hanon Systems Hungary Kft., Járműgyártás (1990) – 1 202 fő
- SAPA Profiles Kft., fémgyártás és feldolgozás (2007) – 1 160 fő